

Julkaistu Esitys-lehdessä 1/2015: Leipääntyminen

Cynthia Hopkins: A Living Documentary

TBA - Time-Based Art Festival / PICA - Portland Institute of Contemporary Art, 14.9.2014

Kursivoidut otteet esityksen käsikirjoituksesta julkaistu Cynthia Hopkinsin luvalla.

ILMAISEN TYÖN TEKEMISEEN TYMPÄÄNTYMISESTÄ

Hyvä marginaalitaiteilija. Oletko koskaan kyllästynyt heikkoon toimeentuloosi? Oletko ehkä haaveillut siitä, että oma palkkasi ei olisikaan ensimmäinen, joka pudotetaan budjetista rahan loppuessa? Tai oletko vittuuntunut siihen, että kaikki muut, teatterin rakentajista siivoojiin ja vahtimestareihin, saavat palkkaa paitsi sinä? Niin oli **Cynthia Hopkinskin**.

(my own song)

I don't want to do this anymore

I don't want to run a non-profit theater company

I don't know if I ever did

Or if that was someone else's dream I was fulfilling for them

Like my collaborators, whom I always paid handsomely

Even when I couldn't pay my own bills

I lived off credit, I lived off credit instead

And I know I have no one else to blame except myself,

for self-producing elaborate productions without sufficient funding

But I never meant to become what I am, drowning in debts I can't afford to pay!

All I know is: I don't want to do this anymore,

I don't want to do this anymore, I don't want to do this anymore [...]

A Living Documentary on Hopkinsin omaelämäkerrallinen soolomusikaali. Näyttämöllä on vaaterekki, pöytä, pari tuolia, kasettinauhureita. Hopkins vaihtaa vaatteita ja hahmoja, puhuu, laulaa ja soittaa puhettaan kaseteilta. Hän kertoo omaa tarinaansa: kuinka hän sai 200 000 dollarin perinnön ja

käytti sen esitysten tekemiseen. Hän perusti teatteriryhmän ja ohjasi menestyneitä teoksia New Yorkissa. Kun rahat loppuivat, hän oli väsynyt, köyhä ja turhautunut. Hän ei ollut itse saanut työstään juurikaan palkkaa, eikä saanut vielääkään, huolimatta menestyksestä. Hän tajusi, että taiteilija on aina se, jolle maksetaan viimeiseksi. Hän tajusi, että voi pärjätä taloudellisesti vain luopumalla ryhmästä ja kalliista materiaalikulusta. Hän päätti pureutua tähän ongelmaan ja rajasi tuotantokulut minimiin, jotta turvaisi toimeentulonsa. Lopputulos oli pelkistetty, mutta rikas ja hulvaton soolo taiteilijan taloudellisen tilanteen kestämyydestä ja sitä kautta talousjärjestelmämme arvoista ja ongelmista.

(song of a disgruntled teenage artist)

*what if I simply said I'm not gonna take it
I'm just gonna up and quit this game, this bullshit
and these fools can kiss my ass, cause their minds ain't fast enough
to catch up with me, and I'm sick of playing
like I give a shit about what they're saying
when they're talking NONSENSE and worse
cause they're just name-dropping ass-licking penny-pinching mother-fuckers
pretending like they're some HOT SHIT
because they're so-called art directors - art?
my ASSHOLE'S better looking than the best of their ideas
and in the end they're nothing more than cheap mother-fuckers
cause if you can scrape the change to pay the d.p. tech-y
light guy, the sound guy, and the crew to build it all
and rent the cameras and the fancy lights
then I don't see why you can't pay the actors
cause they make you look as if you know what the fuck you're doing
and if you can pay to ship a big-ass set over to some far corner of the globe then I don't see why you
can't pay the goddamn performers
for giving you a good name
or is it simply that the actors are just lily-livered ass-kissers,
big star wannabes who'll lick your asshole clean
and then bare their butts
for you to wipe your thousand-dollar shoes upon*

*when you come through the door
because they're dedicated to your work - as if it's worth sweating for
and I'll tell you something else:
I've had about enough of your pretty pictures
that aren't worth one hair off the head
of the waitress that you frown upon because you had to wait for your coffee
well guess what? I have a premonition that she might spit in it cause
I am her, I am her! I am her, I am her! I am her, I am her! I am her, I am her!*

Suomessa keskustelu Hopkinsin esiin nostamista ongelmista sai ansiokkaan puheenvuoron, kun **Tarja Cronberg** teki vuonna 2010 Opetusministeriön tilaaman raportin *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo*. Cronberg totesi, että yhteiskuntajärjestelmämme ei tunnista taiteilijan työtä. Esiintyvät taiteilijat kertovat toistuvaa tarinaa siitä, kuinka heiltä pyydetään ilman korvausta esityksiä erilaisiin sukulaisten ja ystävien juhliin. Suvun putkimiestä ei kuitenkaan pyydetä tarkistamaan juhlapaikan vessoja eikä suvun taksikuskia hakemaan juhlijoita kodeistaan.

Itse sain ensimmäisen kerran liiton hyväksymän minimitoimeentulon rajan ylittävää palkkaa taiteellisesta työstäni, kun olin työskennellyt kokeellisen esittävän taiteen kentällä ammattimaisesti kahdeksan vuotta. Tuon kahdeksan vuoden aikana olin tehnyt esityksiä alan keskeisillä kotimaisilla areenoilla sekä ulkomailla edistäen suomalaisen kulttuurin näkyvyyttä. Kuuntelen Hopkinsin esittämän hahmon luentoa siitä, miten teatterin auloihin sijoitetaan miljoonia, eivätkä niiden rakentajat ikinä tekisi työtään ilman kohtuullista palkkaa, mutta taiteilijat, jotka noiden teatterien lavoilla esiintyvät, tekevät sen ilmaiseksi tai pilkkahintaan. Pystyn samaistumaan mainiosti. Tehdessäni työtäni vaikkapa taidemuseossa, kaikki museon työntekijät, jotka työpäiväni aikana kohtaan, saavat työstään palkkaa. Minä, tehdessäni taidetta museon täytteeksi, en sitä tavanomaisesti saa, tai ainakaan palkkion määrää ei kehtaa verrata mihinkään normien mukaiseen toimeentuloon. Resurssit ovat pienet kaikkialla, mutta mistä johtuu, että vain yhden alan ihmisten palkat voi jättää maksamatta, vaikka työ suoritetaan? Onko eettistä pitää yllä taideorganisaatiota, tai jopa kokonaista toimialaa, joka toimii harmaan talouden periaatteilla? En keksi hyvää selitystä.

(song of an ancient, wizened, celebrated American playwright)

*Way back, when I was a little kid
I used to hear these funny voices inside of my head
From characters who weren't really there at all in reality
But now that I am all grown up
When imaginary voices begin speaking
I find myself listening for their potential commerciality
I'm a playwright, but I'm also a human being
I need food and the occasional glass of orange juice to survive
I'm alive, I am alive! I'm alive, I am alive! I'm alive, I am alive!*

*And when I was just starting out
A play would spring to mind, fully formed, imaginary
Unfettered by the question of how much it might actually cost to mount
But early on, I had a big success
My plays became productions that turned into paychecks
My writing became working and my belly became soft and round
And sometimes I wish I was a child again
Before creation became enslaved by the desires of my skin
But I'm alive, I am alive! I'm eighty-five, I am alive! I'm alive, I am alive!*

*So now, I'm a professional
Plays are commissioned and they're written by the time they are due
Whether or not I feel the timing is sufficient for me to finely craft and tune
For although my livelihood depends on me dreaming
My life is not a dream, it's full of fucking and screaming
And shitting and eating and masturbating in the afternoon
I'm an artist, but I'm also an animal
I need shelter, and a little pot for pissing and for poop to survive
I'm alive, I am alive! I'm alive, I am alive! I'm alive, I am alive!*

Hopkins ottaa käsiteltäväkseen aiheen, joka tuntuu tulenaralta tai ainakin häpeälliseltä. Itse en lähtisi käsittelemään omia rahaongelmiani suoraan - se tuntuu niin sisäänpäin käpertyvältä ja itsekeskeiseltä, että nolottaa. Samoin tuntee varmaan moni taiteilija. Varsinkin Suomessa. Apurahajärjestelmä on globaalisti katsottuna niin hyvissä kantimissa, että valittaminen tuntuu kohtuuttomalta ja henkilökohtaisen elämän käytännön ristiriidat liian pieniltä. Hopkins kuitenkin onnistuu

tasapainoilemaan vilpittömän yksityisen ahdistuksen ja yhteiskunnallisen ongelman välissä sellaisella koskettavalla itseironialla, että voin vain ihailla.

Esityksen ytimen rehellisyyttä on vaikea kiistää ja se toimii myös käytännön eleenä ja toimena ongelman selvittämiseksi. Jokainen festivaali, joka tilaa *A Living Documentary*n, joutuu väistämättä käsittelemään oman tuotannollisen rakenteensa eettisyyttä. Minäkin olen pakotettu miettimään, onko palkkio, jonka Esitys-lehti tarjoaa Hopkinsille oikeudesta käyttää hänen tekstejään (100 dollaria eli noin 85 euroa), kohtuullinen. Itse saan tämän jutun kirjoittamisesta suunnilleen saman verran, 80 euroa. Aika halvalla menee, voisi sanoa. Onko tuollaisen summan maksaminen tai vastaanottaminen epäeettistä? Vai pitäisikö säästellä jutut sille päivälle, jona jokin taidelehti alkaa maksamaan kunnollista palkkaa? Tehdä puolet ohuempi lehti?

Rahassa mitattuna taiteen arvostus on heikoissa kantimissa ja järjestelmässä on jotain perustavalla tavalla epäreilua. *A Living Documentary* nimensä mukaisesti dokumentoi tätä arvokriisiä, mutta olisiko meidän syytä ajatella myös pidemmälle? Vaikka henkilökohtainen näkökulma on tässä äärettömän arvokas ja välttämätönkin lähtökohta, voi yksittäisen taiteilijan (ja myös laajemmin taiteilijakunnan) poru jäädä kriitikiltään liian pinnalliseksi. Esseessään *A Liquid Revolution: For a community without Money, Management, and Political Representation, a we-can-do-it-ourselves economy, a for-free economy* hollantilainen teatteriohjaaja **Jan Ritsema** määrittelee talouden kaikeksi vaihdoksi, jota ihmisten välillä tapahtuu, ja huomauttaa, että rahatalous on vain pieni osa tästä. Annamme läheisillemme jatkuvasti valtavat määrät asioita odottamatta tai saamatta niistä maksua. Ritsema ehdottaa, että luopuisimme pelostamme toisiamme kohtaan ja laajentaisimme tämän anteliaisuuden myös lähipiirimme ulkopuolelle. Lisäksi hän tarjoaa liukuvaa vallankumouksen mallia: että emme edes pyrkisi kehittämään uutta talousjärjestelmää teoriassa ennen sen kokeilua vaan aloittaisimme pienistä teoista, jotka laajenevat ajan myötä kulttuuriseksi virraksi.

Jos Hopkins mielestä taiteilijan ei tulisi alistua rahatalouden epäoikeudenmukaisuuksien orjuuttamaksi vaan sen sijaan taistella noita epäoikeudenmukaisuuksia vastaan, niin Ritsema väittää, että ongelma on syvemmällä. Hänen mukaansa rahatalouden ongelmat voidaan ratkaista vain perustavanlaatuisella arvomuutoksella; yksityiskohtien korjaamisen sijaan meidän tulisi luoda vaihtoehtoisia järjestelmiä.

(advice from an ancient, dignified lady)

*When Beethoven was an old man
After many years of great popularity
He became restless, irritable, discontented
With familiar forms he had mastered
And so he began to turn his attention further inward and further outward
To the far reaches of space and time, in both directions
And allow himself to be guided by supernatural forces.
And so his music became supernatural; unfamiliar; otherworldly
And against the ears of most people, it jangled.
They found it alarming. It frightened them. They didn't like it at all.
And they told Beethoven so.
And so Beethoven was faced with a decision:
To cater to the whims of this world and its benefactors
Or to pay the price of unpopularity for the sake of satisfaction of his soul.
For a working artist like Beethoven, to deliberately choose unpopularity
Is to deliberately choose potential poverty.
Beethoven made a decision.
He wrote a letter to God.
It was a contract of employment, and he signed it.*

*Always remember who you're working for -
Not these people, not this place -
For all its pristine polished floors, it too is susceptible to rain and rust.
And so are you, my dear:*

*And also: every time you open your mouth to speak about
Fundraising, success, failure, or any other commercial bullshit
You cheapen yourself.
You take a big messy stinking diarrhetic shit all over yourself.
And no one, not even God, is going to clean that up for you.
You have to do it yourself.*

*It's your choice to make.
Nothing binds you.
You are free.*

Lähteet

cynthiahopkins.com

Jan Ritsema: A liquid Revolution, for a society without management, money and political representation. Saatavilla osoitteessa:

https://www.academia.edu/9824997/A_liquid_Revolution_for_a_society_without_management_money_and_political_representation

Tarja Cronberg: Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo. Saatavilla osoitteessa:

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75569>